

КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ І СВОБОД ЖІНОК В УКРАЇНІ

Толкач Анжеліка Миколаївна,
викладач історії та теорії держави і
права, конституційного та
адміністративного права
Чернігівського державного інституту
права, соціальних технологій та
праці

У багатьох країнах світу останні десятиріччя ХХ ст. були періодом суттєвих зрушень у вирівнюванні прав і можливостей чоловіків та жінок. Демократичний розвиток особистості і жінок, і чоловіків, статева збалансованість у суспільстві стали однією із стратегій розвитку держави у ХХІ ст. Світовий досвід показує, що дотримання приписів неупередженого ставлення до особи незалежно від статті нині вважається невід’ємною складовою демократичних перетворень.

Нова модель розвитку держави, яку будує Україна, повинна бути заснована на партнерській солідарності чоловіків і жінок. Тільки повноцінна участь жінок і чоловіків у всіх сферах державного управління – запорука рівноправного входження України до числа економічно розвинутих цивілізованих держав.

Метою написання статті є аналіз нині діючого законодавства, яке спрямоване на подолання дискримінації жінок у різних сферах суспільного життя. Зрозуміло, що в статті не можливо проаналізувати всю нормативно-правову базу, тому автор зверне увагу на основні конституційно-нормативні документи, щодо забезпечення й охорони прав жінок.

Прав був видатний французький історик і публіцист ХІХ ст. Жюль Мішле, який сказав “виховувати дівчинку - це виховувати саме суспільство, тому що воно виходить з родини, де душею є жінка”.

Актуальністю цієї проблеми пояснюється особливим місцем, значенням і роллю прав і свобод жінок у системі непорушних і невід’ємних прав людини

і громадянина. Саме гарантування, дотримання та захист прав такої категорії населення, як жінки, є одним із основоположних та змістовних принципів побудови будь-якого демократичного суспільства та закладає підвалини, основи розвинутої правової держави, в якій жінка визнається не лише активним членом такої держави, а й рівноправною особою із всією сукупністю гарантованих прав і свобод.

Правовою основою формування гендерної політики України стали міжнародні політико-правові акти, зокрема Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок, однією із сторін якої є Україна та Конституція нашої держави.

До основних національних нормативно-правових актів, що закріплюють принцип захисту та охорони прав і свобод жінок, належать такі: Конституція України, прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28.06.1996 р., із змінами доповненнями, внесеними Законом України від 08.12.2004 р. №2222-IV; Сімейний кодекс України, прийнятий Верховною Радою України 10.01.2002 р.; Закон України “Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків” від 08.09.2005 р. № 2866-IV; Указ Президента України “Про підвищення соціального статусу жінок в Україні” від 25.04.2001 р. №283/2001; Указ Президента України “Про вдосконалення роботи центральних і місцевих органів виконавчої влади щодо забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків” від 26.07.2005 р. № 1135/2005 та концепція Державної програми з утвердженням гендерної рівності в українському суспільстві на 2006-2010 рр., схвалена Кабінетом Міністрів України.

Конституція України як найвищий законодавчо-правовий акт нашої держави у ст. 21 проголошує, що всі люди є вільні і рівні у своїй гідності та правах. А стаття 24 закріпила один з основоположних принципів побудови сучасної демократично-правової держави: “Не може бути привілеїв чи обмежень за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану,

місця проживання, за мовними або іншими ознаками” [1]. Іншими словами, на найвищому законодавчому рівні в нашій країні забороняється дискримінація жінок, їх прав, свобод та законних інтересів. Ці конституційні положення висвітлюються та знаходять свій прояв через гарантування рівності прав жінок і чоловіків, що, у свого чергу, забезпечується відповідно до ч. 3 ст. 24 Конституції України наданням жінкам рівних з чоловіками можливостей у громадсько-політичній і культурній діяльності, у здобутті освіти, професійній підготовці, праці; спеціальними заходами щодо охорони праці і здоров'я жінок, встановленням пенсійних пільг; створенням умов, які дають жінкам можливість поєднувати працю з материнством; правовим захистом, матеріальною і моральною підтримкою материнства тощо.

Безумовно важливим кроком у формуванні гендерного законодавства стало прийняття Закону України “Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків” від 8 вересня 2005 року та Указу Президента “Про вдосконалення роботи центральних і місцевих органів виконавчої влади щодо забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків” від 26 липня 2005 року.

Метою Закону є досягнення паритетного становища цих головних категорій населення у всіх сферах життєдіяльності суспільства шляхом правового забезпечення їх рівних прав та можливостей, ліквідації дискримінації за ознакою статі та застосування спеціальних тимчасових заходів, спрямованих на усунення дисбалансу між можливостями жінок і чоловіків реалізовувати рівні права [2]. Стаття 1 Закону містить визначення поняття рівних прав і можливостей жінок і чоловіків. Отже, рівні права жінок і чоловіків - це відсутність обмежень чи привілеїв за ознакою статі. У свою чергу, рівні можливості жінок і чоловіків - це рівні умови для реалізації їх рівних прав.

В аспекті досліджуваної проблеми цікавим є зміст поняття дискримінації за ознакою статі. Відповідно до положень ст. 1 Закону дискримінація за ознакою статі - це дії чи бездіяльність, що виражають будь-яке розрізнення,

виняток або привілеї за ознакою статі, якщо вони спрямовані на обмеження або унеможливають визнання, користування чи здійснення на рівних підставах прав і свобод людини для жінок і чоловіків.

Розділ другий Закону присвячений розкриттю сутності складових елементів механізму забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків. Стаття 7 містить вичерпний перелік органів, установ та організацій, наділених повноваженнями у сфері забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, які і виступають складовими елементами механізму забезпечення таких прав і можливостей. До таких органів та установ належать Верховна Рада України, Уповноважений Верховної Ради України з прав людини, Кабінет Міністрів України, спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування, визначені в їх складі уповноважені особи (координатори) та об'єднання громадян. Повноваження цих органів і установ викладено в статтях 8-13 Закону України "Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків".

Важливим нормативно-правовим актом у сфері захисту та охорони прав і свобод жінок є Указ Президента України "Про вдосконалення роботи центральних і місцевих органів виконавчої влади щодо забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків" від 26 липня 2005 р. Його метою є підвищення ефективності державної політики та узгодженої співпраці органів виконавчої влади щодо забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків [3].

В Указі дано перелік заходів, які повинні проводити посадові особи міністерств, інших центральних та місцевих органів виконавчої влади у межах своїх повноважень. Координацію заходів, здійснюваних центральними і місцевими органами виконавчої влади щодо забезпечення рівних прав жінок і чоловіків та рівних можливостей їх реалізації, покладені на Міністерство України у справах молоді та спорту.

Відповідно до рейтингу Всесвітнього економічного форуму (ВЕФ) Україна по рівноправності статей займала у 2007 р. – 57 місце, у 2008 р. – 62 місце, у 2009 р. – 61 місце. Індекс рівноправності статей розраховувався шляхом порівняння можливостей чоловіків і жінок у чотирьох сферах діяльності: політика, працевлаштування і кар'єрний ріст, освіта та охорона здоров'я.

Тому з метою подолання даної проблеми, утвердження рівних прав та можливостей жінок і чоловіків та їх реалізації як основного права людини Кабінетом Міністрів було прийнято розпорядження від 5 липня 2006 р. де була схвалена Концепція Державної програми з утвердженням гендерної рівності в українському суспільстві на 2006-2010 роки.

У даному документі передбачено вирішення питань для розв'язання гендерної проблеми:

- формування та реалізація державної політики забезпечення гендерної рівності в суспільстві;
- адаптація законодавства України до законодавства Європейського Союзу у сфері гендерної рівності;
- запровадження гендерно-правової експертизи законодавства та проектів нормативно-правових актів;
- створення державно-правових механізмів застосування законодавства з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків;
- розроблення та виконання державних цільових програм щодо забезпечення гендерної рівності; підтримка громадських ініціатив, спрямованих на формування гендерної культури, подолання усталених стереотипів щодо ролі та місця жінок у суспільстві;
- здійснення контролю за дотриманням гендерної рівності під час вирішення кадрових питань у центральних та місцевих органах виконавчої влади;
- організація наукових та експертних досліджень з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків;

- залучення об'єднань громадян та міжнародних громадських організацій до всіх процесів формування гендерної політики;
- забезпечення гендерного підходу до формування державного бюджету;
- проведення інформаційно-просвітницької роботи з ліквідації всіх форм дискримінації за ознакою статі [4].

Отже, в нашій державі існує вагомий законотворчий доробок у сфері захисту прав жінок, який, на жаль, ще не підтверджений практичною реалізацією задекларованих положень в діяльності державних органів влади.

В Україні не передбачені санкції за дії або бездіяльність, наслідком яких є дискримінація жінок, не забезпечений контроль за дотриманням законодавства і реалізацією заходів в рамках державної політики у сфері боротьби з дискримінацією жінок.

Гендерна дискримінація порушує принцип рівноправності і поваги людської гідності, перешкоджає рівній участі жінок і чоловіків у державній, економічній, політичній та приватній сферах діяльності держави, заважає зростанню добробуту країни та повному розкриттю можливостей чоловіків і жінок на благо держави.

Література

1. Конституція України: Із змінами, внесеними згідно із Законом №2222-IV від 08.12.2004 р. - К. : Велес, 2007.- ст. 24.
2. Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків: Закон України від 8 вересня 2005 року // Відомості Верховної Ради України. – 2005. - №52. - ст. 561.
3. Про вдосконалення роботи центральних і місцевих органів виконавчої влади щодо забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків : Указ Президента України від 26 липня 2005 року zakon.rada.gov.ua
4. Концепція Державної програми з утвердження гендерної рівності в українському суспільстві на 2006-2010 роки: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 5 липня 2006 року №384-р zakon.rada.gov.ua